

IN MEMORIAM GIDO BERNIS (TILBURG 1939 - BRUSSEL 2018)

Op 20 juli 2018 overleed Prof. Dr. Gido Bernis te Brussel na een slopende ziekte. Gido Bernis werd geboren op 19 december 1939 in Delft (Nederland). Hij studeerde economie en filosofie in Leuven, waar hij ook promoveerde in de filosofie in 1976 met een proefschrift over *Discours, tekst en economie*. Na een kort verblijf bij de Europese commissie op het einde van de jaren zestig, werd Gido in 1969 aangesteld aan de Universiteit van Tilburg, eerst als docent en hoofd docent en vanaf 1989 als hoogleraar. Hij bleef in Tilburg tot aan zijn emeritaat in 2005. In die lange periode stond Gido aan het hoofd van het succesvolle onderzoeksprogramma 'Ethics, politics and economy' dat zich zoals veel van zijn eigen werk situeerde op het snijvlak van de wijsbegeerte en de economie. Na zijn emeritaat was hij nog visiting professor in Benin en aan de Shandong Universiteit in China. Gido Bernis werd evenwel in de eerste plaats bekend omwille van de uitgave – samen met zijn goede vriend Sam IJsseling en met Paul Moyaert – van de eerste inleiding op de Franse post-existentialistische en post-fenomenologische wijsbegeerte. Hij schreef zelf vier hoofdstukken voor het boek (o.a. over Althusser en Derrida).¹ Voor vele studenten en collega's uit het Nederlandse taalgebied werd dit uitstekende boek een eerste (en soms beslissende) kennismaking met de Franse wijsbegeerte zoals deze zich, vooral sinds 1960, had ontwikkeld. Daarnaast publiceerde Gido Bernis doorwrochte filosofische studies over klassieke economen zoals Smith en Marx. Vooral sinds de tweede helft van de jaren tachtig werd Gido Bernis een van de meest belangrijke kenners van het werk van Jacques Derrida in het Nederlandse taalgebied. Hij probeerde daarbij op onnavolgbare wijze Derrida bruikbaar te maken voor de studie van filosofie van de economie. Zo verscheen *Kringloop en woekering. Een deconstructieve filosofie van de economie* in 1998 bij uitgeverij Boom en in 2012 *La porosité. Un essai sur le rapport entre économie et politique* dat enkele jaren later ook nog in het Nederlands werd vertaald. Daarnaast bleef Gido zich interesseren voor het probleem van Europa, zijn grenzen en zijn identiteit. Dit gaf o.a. aanleiding tot het boeiende *The Flag of Maria. Religion and the Public Space in Europe*² dat hij in 2010 publiceerde en een boek over Europa, ethiek en de globalisering.³

Gido Bernis behoorde nog tot de generatie Nederlandse filosofen die vertrouwd waren met de Franse filosofie en cultuur en die niet naliet om deze filosofie en cultuur te vertalen naar de Nederlandse situatie om haar zo toegankelijk te maken voor een breder publiek. Naast de reeds vermelde auteurs lag Gido ook aan de basis van het doctoraat *honoris causa* dat aan de Franse politieke filosoof Claude Lefort in 1992 aan de Universiteit van Tilburg werd toegekend. Het probleem van de democratie staat centraal in het werk van Claude Lefort. Democratie, religie en (de toekomst van) Europa waren ook de thema's van het werk van Gido Bernis.

Naast een uitstekend filosoof was Gido Berns ook een voortreffelijk en efficiënt bestuurder. Hij was betrokken bij alle wijzigingen die de voormalige faculteit wijsbegeerte in Tilburg doormaakte sinds de jaren zeventig en hij was een gewaardeerd decaan van deze faculteit in de periode tussen 1991 en 1995. In die hoedanigheid was hij zeer actief betrokken bij de oprichting van de eerste Nederlandstalige Landelijke Onderzoeksschool Wijsbegeerte waaraan naast de Nederlandse faculteiten en departementen wijsbegeerte ook het Leuvense Hoger Instituut voor Wijsbegeerte participeerde. Na 1995 was Gido Berns nog tussen 1995 en 2001 'Directeur de Recherche' aan het vermaarde 'College International de Philosophie' te Parijs en was hij haast van bij het begin in 1996 een van de steunpilaren van het *Symposium Phaenomenologicum* dat jaarlijks in Perugia (Italië) samenkomt in de tweede week van juli.

Gido Berns was een begaafd filosoof en bestuurder, maar hij was ook zo veel meer dan dat. Een van Gido's laatste publicaties ging over de vriendschap waarover hij in navolging van en geïnspireerd door Derrida en Jean-Luc Nancy veel heeft nagedacht.⁴ De vriendschap speelde een centrale rol in het leven en werk van Gido Berns. Gido incarneerde inderdaad een kosmopolitisme dat zijn multipiele wortels niet verraadt, maar koestert: hij was een 'echte' Nederlander, maar evenzeer een 'echte' Brusselaar en een 'echte' Europeaan zonder Europa tot het centrum van de wereld en het imaginaire eindpunt van de geschiedenis te verklaren. Precies deze zeldzame kwaliteit stelde hem in staat om vrienden te maken en te behouden op alle plaatsen waar zijn professionele en andere interesses hem brachten. In een mooie afscheidsrede naar aanleiding van Gido's uitvaart, typeert zijn collega en vriend, Donald Loose, Gido niet zonder goede redenen als een 'gentleman'. Gido's omgang met anderen, maar ook de manier waarop hij teksten las en becommentarieerde, werd gekenmerkt door een fijnzinnige aandacht die nooit bruuskeerde en die er vaak in slaagde om subtiele onderscheidingen aan de oppervlakte te brengen. Op deze manier heeft Gido in zijn dagdagelijkse leven veel conflicten ontijdend en in zijn wijsgerige activiteiten vaak onvermoede betekenislagen in moeilijke teksten blootgelegd voor zijn lezers en zijn studenten. Loyauteit was niet de minste van Gido Berns' vele eigenschappen. Zoals hij in zijn professionele leven het beste van zichzelf gaf voor de universiteit waarvoor hij zijn hele professionele leven werkte, zo bleef hij zijn leven lang trouw aan de thema's die hem naar de filosofie hadden gevoerd en aan de vele standvastige vriendschappen waarmee deze activiteiten onverbrekkelijk verweven waren. Hij was voor alles een bijzonder aangenaam mens waarbij men terecht kon met grote en kleine persoonlijke en professionele zorgen.

Gido was mijn vriend en, zoals bij velen die hem gekend, bewonderd en graag gezien hebben, laat zijn overlijden een onoverkoombare leegte achter. Wat overblijft is naast verdriet evenwel ook dankbaarheid voor de trouwe vriend die Gido voor zovelen is geweest.

Philippe VAN HAUTE (Nijmegen/Pretoria)

Noten:

1 *Denken in Parijs. Taal en Lacan, Foucault, Althusser, Derrida*, Alphen aan den Rijn/Brussel, 1979 en 1981.

2 'The Flag of Maria: Religion and the Public Space in Europa', in: Sergueï Spetschinski & Kai Gregor (ed.), *Concerning Peace: Philosophical Perspectives on Utopia*, Cambridge, Cambridge Scholars Publishing, 2010, p. 130 - 140.

3 *Wij Europeanen. Religie, ethiek en globalisering*, Budel, 2005.

4 'De tijd van de vriendschap. Vriendschap, broederschap en democratie bij Jacques Derrida', in: *Tijdschrift voor Filosofie* 75(2), 2013, p. 215-246.